

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кафедра загальної та клінічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

08 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія аномального розвитку»

Освітня програма «Реабілітаційна психологія»

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 053 Психологія

факультет психології

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психологія аномального розвитку**» для студентів галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки**», спеціальності **053 «Психологія»** за освітньо-професійною програмою «**Реабілітаційна психологія**» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. 2022. с.16

Розробник: **Матейко Наталія Михайлівна**, доцент кафедри загальної та клінічної психології, кандидат психологічних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної та клінічної психології. Протокол №1 від “29” серпня 2022 р.

Завідувач кафедри
загальної та клінічної психології

В. П. Москалець

Схвалено науково-методичною комісією факультету психології.

Протокол №1 від “30” серпня 2022 р.

Голова (Пілецька Л. С.)

© Матейко Н.М, 2022 р.

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2022 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Обов'язкова дисципліна	
Модулів – 1	Спеціальність : 053 Психологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		7-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 6	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	12 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
	Самостійна робота		
	60 год.	76 год.	
Мова навчання: Українська		Вид контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33% / 67%

для заочної форми навчання – 11% / 89%

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- формування у студентів загальні поняття щодо закономірностей аномального розвитку в порівнянні з нормальним онтогенезом,
- ознайомлення з особливостями структури дефекту у дітей різних груп з особливими потребами;
- розширення системи знань з основ спеціальної психології для забезпечення їх підготовки до наукової та практичної діяльності психолога, передусім у галузі освіти.

Завдання вивчення дисципліни:

- вивчення класифікації порушень психофізичного розвитку;
- оволодіння поняттями про норму та аномалію психічного розвитку, параметри та типи дизонтогенезу
- ознайомлення із загальними та специфічними закономірностями розвитку особи з психофізичними порушеннями
- ознайомлення із закладами освіти для осіб з порушеннями психофізичного розвитку та особливості навчання та виховання в них.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Місце навчальної дисципліни «Психологія аномального розвитку» визначається фундаментальною роллю для майбутніх психологів знань, вмінь та навичок з вивчення закономірностей психічного розвитку аномальної особи як необхідної умови корекційно спрямованої навчальної та виховної роботи. Дисципліна поєднує теоретичні та прикладні аспекти таких галузей знань як «Загальна психологія», «Психофізіологія», «Психодіагностика», «Клінічна психологія», «Патопсихологія» та ін.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології та професійної підготовки у процесі навчання, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій, аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. СК8. Здатність організовувати та здійснювати психологічну реабілітацію, надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
Програмні результати навчання	
ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій. ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника. ПР15. Вміти розробляти та впроваджувати індивідуальні та групові програми психологічної реабілітації. ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. ПР18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя. ПР19. Організовувати і проводити реабілітаційно-психологічну роботу в умовах санаторно-курортного оздоровлення. ПР20. Здійснювати моніторинг та якісну оцінку психологічного супроводу та психореабілітаційних програм.	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів навчання з навчальної дисципліни, є:

- своєчасне і у повному обсязі виконання всіх навчальних завдань, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння самостійно аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку та розвитку;
- вміння застосовувати методи психологічної діагностики, психокорекції та психопрофілактики на практиці;
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень студентів за усіма видами навчальних робіт проводиться за *поточним* та *підсумковим* контролюми. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в усній та письмовій формі (тестування, самостійна робота).

Контроль самостійної роботи проводиться шляхом перевірки виконаних завдань. Усі контрольні заходи включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, де 50 балів відводиться на оцінку усних відповідей студентів, тестування, презентації, виконання самостійної роботи і 50 балів – на оцінювання відповідей студентів на заліку.

На семінарських заняттях студенти за *усну відповідь* та *письмову відповідь* (тестування) максимально можуть отримати 5 балів. При цьому, студенти здійснюють огляд літератури за ключовими поняттями теми, анотують та конспектують першоджерела, оформляють відповіді на питання семінару у вигляді асоціативних малюнків-схем, пишуть есе, розглядають клінічні випадки, дискутують з приводу напрямків психологічної допомоги особам, розробляють заходи психологічної просвіти з питань збереження психічного здоров'я і стану психологічного благополуччя.

Усне опитування студентів може здійснюватись індивідуально або фронтально. Загальний бал за цей вид роботи по кожному змістовому модулю виводиться з середнього балу за всі усні і письмові відповіді.

Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота														Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
Усні та письмові відповіді – 5 Самостійна робота – 9				Усні та письмові відповіді – 10 Самостійна робота – 16 Контрольна робота – 10										50	100

T1, T2 і т.д. – теми дисципліни

Самостійна робота студентів максимально оцінюється залежно від виду роботи. Конспектування матеріалів з актуальних питань студенти отримують 1 бал; за есе – 2 бали; за виступ на обрану тему у формі мультимедійної презентації – 3 бали; за оформлення матеріалів дослідження емоційної сфери – 4 бали; за проведення просвітницького заходу для пацієнтів (їх родичів, медперсоналу – на вибір) з питань збереження психічного здоров'я та психологічного благополуччя – 5 балів.

Для оперативного опитування студентів на семінарських заняттях використовують *тестовий контроль знань* з тем, які виносяться на самостійне опрацювання. Для цього передбачені завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих, завдання на встановлення правильної відповідності, завдання на встановлення правильної послідовності. Сукупна кількість балів за тест – 5 балів.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді передбачають перевірку цілої низки знань, умінь, навичок (знання термінів, процесів тощо, вміння конкретизувати, вміння виділяти головне, вміння визначати передумови, причини, приводи та сутність психічних процесів в умовах надзвичайної ситуації). Завдання вважається виконаним, якщо студент вказав правильний варіант відповіді, і оцінюється у 0,5 бала.

Завдання на встановлення правильної відповідності (логічні пари). До кожного завдання подано інформацію, що позначено цифрами (лівий стовпчик) та буквами (правий стовпчик). Виконуючи завдання, необхідно встановити відповідності між двома групами інформації, позначеної цифрами та буквами (утворити логічні пари). Кожна правильно визначена логічна пара оцінюється в один бал. Максимальна кількість балів за завдання – 2

Завдання на встановлення правильної відповідності. До кожного завдання подано перелік процесів, симптомів тощо, позначених буквами. Їх необхідно розташувати у правильній послідовності. Завдання вважається виконаним, якщо студент визначив правильну послідовність, і оцінюється в 1 бал.

Контрольна робота студентів максимально оцінюється у 5 балів.

Питання до контрольної роботи:

1. Характеристика поняття “дитина з особливими потребами”.
2. Основні групи дітей з особливими потребами.
3. Причини виникнення аномалій розвитку.
4. Поняття про структуру дефекту, закономірності її формування.
5. Поняття про компенсацію, закономірності її протікання. Можливі порушення компенсаторних процесів.
6. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху.
7. Загальна характеристика дітей з вадами опорно-рухового апарату.
8. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
9. Психолого-педагогічна характеристика дітей з ЗПР.
10. Методи інтегральної оцінки особистості дитини в контексті соціальної ситуації її розвитку.
11. Порушення довільних рухів та дій.
12. Клініко-психологічні критерії патологічних порушень поведінки підлітків.
13. Співвідношення адаптації та компенсації в процесі відновлення рівноваги між особою та середовищем.
14. Система закладів освіти для осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (пояснення)
--	-------------	---

90 – 100	A	відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
80 – 89	B	дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
70 – 79	C	добре (загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
60 – 69	D	задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
50 – 59	E	достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
26 – 49	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)
0-25	F	неприйнятно (з обов'язковим повторним курсом)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Вступ до психології аномального розвитку.

Тема 1. Предмет та завдання психології аномального розвитку. Методи спеціальної психології, специфіка їх використання щодо вивчення дітей з психофізичними порушеннями. Принципи дослідження у спеціальній психології: порівняльний, комплексності, системності, динамічного вивчення особи у сполученні з якісним аналізом результатів психодіагностики. Взаємозв'язок дефектології, спеціальної психології та психології аномального розвитку.

Тема 2. Поняття порушень психофізичного розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку. Онтогенез та дизонтогенез. Сутність феномену порушення розвитку. Характеристика понять: норма, патологія, дефект, інвалідність. Механізми формування системних порушень в розвитку психіки. Загальні та специфічні особливості відхилень розвитку. Депривація, як причина та наслідок порушення розвитку.

Тема 3. Структура дефекту розвитку при різних дизонтогенезах. Загальна характеристика особистісних особливостей дітей та підлітків з порушеннями розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку. Традиційна класифікація. Класифікація порушень психофізичного розвитку (види дизонтогенезу) за В.В.Лебединським. Основні групи дизонтогенезу.

Змістовий модуль 2. Дизонтогенез психічного розвитку

Тема 4. Психічний розвиток при сенсорних порушеннях. Зорові агнозії. Тифлопсихологія – предмет та задачі. Чинники порушення зору. Класифікація порушень зору: незрячі, слабозорі. Загальна характеристика особливостей психічного розвитку дітей з порушеннями зору. Психічний розвиток дітей з порушеннями слуху. Сутність сурдопсихології, предмет та задачі. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з

порушеннями слуху. Чинники порушень слуху. Класифікація порушень слуху: глухі, пізнооглухлі, туговухі.

Тема 5. Порушення опорно-рухового апарату. Дитячий церебральний параліч (ДЦП). Чинники виникнення. Форми ДЦП: спастична деплегія, геміпаретична, гіперкінетична, подвійна геміплегія, атонічно-астатична. Порушення довільних рухів та дій. Проблема апраксії. Порушення мовлення при ДЦП. Мовні порушення периферійного характеру (дислалія, ринолалія, ринофонія, дисфонія); центрального характеру (дизартрія, алалія, афазія, дизграфія, аграфія, дислексія).

Тема 6. Дизонтогенез інтелектуального розвитку. Загальна характеристика дизонтогенезу за типом ретардації. Олігофренія та її класифікація за етіологією. Чинники виникнення розумової відсталості. Ступені розумової відсталості: дебільність, імбецильність, ідіотія. Класифікація психічного недорозвитку (за Д.М.Ісаєвим): астенічна, атонічна, дисфорічна, стенична. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей.

Тема 7. Затриманий психічний розвиток (ЗПР). Затримка психічного розвитку. Чинники виникнення. Класифікація дітей з затримкою психічного розвитку (за К.С.Лубовським): конституціонального походження (гармонійний психічний та психофізичний інфантилізм); соматичного походження; психогенного походження; церебрально-органічного генезу. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР.

Тема 8. Дисгармонійний психічний розвиток. Психологічні особливості аутичної дитини. Класифікація розладів аутичного спектру: синдром Канера, синдром Аспергера. Базові діагностичні критерії аутизму: якісні порушення в сфері соціальної взаємодії; якісні порушення в сфері комунікації (вербальної та невербальної) і в сфері уяви; обмежений репертуар видів активності та інтересів. Характеристика особистості дитини з аутизмом.

Тема 9. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку. Методичні засади діагностично-корекційно-розвивальної роботи. Методи та методики діагностики дітей різних категорій з особливостями психофізичного розвитку. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Освітні заклади для дітей з різними дизонтогенезами. Виховання у спеціальному освітньому закладі. Корекційна робота у спеціальному освітньому закладі. Психолог у закладах спеціальної освіти.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових	Кількість годин
-----------------	-----------------

модулів і тем	денна форма					Заочна форма						
	усього	у тому числі				усьог о	у тому числі					
		л	п	лаб	інд		с.р.	л	п	Лаб б	інд	С.р.
2	90	12	18			60	90	6	6			78
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Вступ до психології аномального розвитку												
Тема 1. Предмет та завдання психології аномального розвитку. Методи та основні принципи.	9	2	2			5	10	2				8
Тема 2. Поняття порушень психофізичного розвитку. Класифікація порушень.	8		2			6	8					8
Разом за змістовим модулем 1	17	2	4			11	18	2				16
Змістовий модуль 2. Специфіка психічного розвитку при різних дизонтогеніях												
Тема 3. Структура дефекту розвитку при різних дизонтогеніях.	11	2	2			7	8					8
Тема 4. Зорові та слухові агнозії. Порушення довільних рухів та дій.	11	2	2			7	11	2				9
Тема 5. Психічний розвиток дітей з порушеннями слуху. Порушення опорно-рухового апарату	11	2	2			7	9					9
Тема 6. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку. Психічний недорозвиток.	11	2	2			7	11	2				9
Тема 7. Затриманий психічний розвиток. Характеристика дітей з ЗПР.	11	2	2			7	11		2			9
Тема 8. Дисгармонійний психічний розвиток. Психологічні особливості аутичної дитини.	9		2			7	11		2			9
Тема 9. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку.	9		2			7	11		2			9

Разом за змістовим модулем 2	73	10	14			49		4	2			42
Всього	90	12	18			60	90	6	6			78

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття про норму та аномалію психічного розвитку	2
2	Загальна характеристика основних груп дітей з особливими потребами	2
3	Загальна характеристика дітей і підлітків з порушеннями поведінки та емоційно-вольової сфери	2
4	Комплексний супровід дітей з проблемами розвитку	2
5	Психологічна характеристика дітей із сенсорними розладами	2
6	Система корекційно-виховної роботи з дітьми з РДА	2
7	Характеристика дітей зі сполученням інтелектуального та мовленнєвого дефектів	2
8	Загальна характеристика дітей з вадами опорно-рухового апарату	2
9	Особливості корекційної роботи при сполученні інтелектуальних і сенсорних вад.	2
	Разом	18

8. Самостійна робота

Семестр	Зміст індивідуальної роботи	Обсяг год.	Форма контролю	Тиждень, на якому здійснюється контроль	Кількість балів
7/1	Тема 1. Предмет та завдання психології аномального розвитку. Методи та основні принципи. - підготувати термінологічний словник основних понять - опрацювати та законспектувати статтю Кравець Т.А. Формування емоційної сфери у дітей з особливими потребами// Гуманістично-психологічний підхід в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: науково-методичний збірник за матеріалами обласних педагогічних читань укладач Л.Савчук. - Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кафедра корекційної освіти. - Рівне: РОІППО, 2011.35с.	7	Конспект	2	1
7/2	Тема 2. Поняття порушень психофізичного розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку Ознайомитись з орієнтовною схемою спостереження за поведінкою дитини дошкільного віку, запропонованою Л.Шипіциною з співавторами. Розглянути, за якими	7	Програма спостереження	3	1

	<p>проявами можна виявити різні порушення поведінки.</p> <p>Розробити схему спостереження, спрямованого на виявлення наступних порушень поведінки у дітей дошкільного віку:</p> <p>а) порушення уваги і працездатності;</p> <p>б) загальмованість;</p> <p>в) нерішучість.</p> <p>Запропонуйте бальну шкалу для оцінки рівня вираженості цих порушень. Які ситуації вихователь або дефектолог може змодельовати для уточнення результатів спостереження?</p> <p>// Яковлева С.Д., Полещук С.В.Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Дефектологія з основами психопатології”. Херсон 2004, с.39</p>				
7/3	<p>Тема 3. Структура дефекту розвитку при різних дизонтогенезах</p> <p>1. Скласти порівняльну характеристику:</p> <p>а) стійкого недорозвитку і затримки розвитку;</p> <p>б) пошкодженого і дефіцитарного розвитку;</p> <p>в) перекрученого і дисгармонійного розвитку.</p> <p>Навести приклади окремих видів дизонтогенезу (за індивідуальними завданнями), дати їх письмову характеристику з урахуванням основних параметрів дизонтогенезу.</p> <p>Ознайомитись зі схемою опитування батьків, спрямованого на виявлення порушень афективної сфери в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, запропонованою Ю.М.Міланіч: Опитувальник для діагностики емоційного неблагополуччя дітей (ОДЕН) // Яковлева С.Д., Полещук С.В.Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Дефектологія з основами психопатології”. Херсон 2004, с.13</p>	7	Конспект	4	1
7/4	<p>Тема 4. Зорові та слухові агнозії. Порушення довільних рухів та дій.</p> <p>1.Вивчити відділи головного мозку. Замалювати сагітальний розріз головного мозку у зошит і позначити відділи.</p> <p>2.Вивчити будову півкуль головного мозку, виділити його частки та записати їх у зошит. Визначити локалізацію коркових центрів у паренхімі півкуль.</p> <p>3.Схематично відмітити цитоархітектоніку кори півкуль</p>	7	Конспект, зображення	5	1

	головного мозку. -Замалювати нейрон і позначити його складові. -Записати функції нейрону у зошит.				
7/5	Тема 5. Психічний розвиток дітей з порушеннями слуху. Порушення опорно-рухового апарату. Опрацювати нейропсихологічні методики для виявлення порушення психічної діяльності (мовлення, праксису, гнозису)// Яковлева С.Д., Полещук С.В.Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Дефектологія з основами психопатології”. Херсон 2004, с.33	7	Мануали методик	6	1
7/6	Тема 4. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку. Психічний недорозвиток. 1. Описати особливості діяльності розумово відсталих людей в аспекті соціальної і трудової адаптації. 2. Визначити труднощі соціалізації дітей з розумовою відсталістю.	7	Конспект	7	1
7/7	Тема 5. Псих.-пед. характеристика дітей з ЗПР. Навчально-виховні заклади для дітей з ЗПР 1.Скласти порівняльну характеристику форм роботи з батьками дітей дошкільного віку з вадами розвитку, записати її у вигляді таблиці 2.Запропонувати приблизний перелік тем лекційних занять для батьків: а) дошкільника із загальним недорозвитком мовлення; б) дошкільника з розумовою відсталістю в ступеню дебільності; в) молодшого школяра із затримкою психічного розвитку.	7	Конспект та фото або лінк проведеної лекції чи просвітницького заняття	8	1
7/8	Тема 6. Психологічні особливості аутичної дитини. Дисгармонійний психічний розвиток. На основі аналізу літературних джерел і лекційного матеріалу скласти порівняльну характеристику груп дітей з РДА залежно від ступеня тяжкості афективної патології. Представити її у вигляді таблиці	7	Конспект, таблиця	9	1
7/9	Тема 7. Особливості корекційної роботи при сполученні інтелектуальних і сенсорних вад Напрямки і перспективи корекційної роботи при сполученні інтелектуальних і сенсорних вад.	7	Програма колекційної роботи при обраному типові дизонтогенії	10	1
	Всього	60/78			

Форми контролю

Усне та письмове опитування, навчальні тести, есе, контрольна робота, конспекти першоджерел, мультимедійні презентації, схеми, таблиці, екзамен.

10. Методи навчання

Навчальна лекція – словесний метод навчання, що передбачає усний виклад навчального матеріалу, який характеризується великим обсягом, складністю логічних побудов, сконцентрованою розумових образів, доведень і узагальнень. Під час лекції застосовують такі прийоми усного викладу: підтримання уваги, активізація мислення слухачів, переконання, аргументація, доведення, класифікація, систематизація. Основні умови ефективного проведення лекції: створення конкретного плану; повідомлення учням теми, мети і завдань; логічний і послідовний виклад змісту лекції; проблемність та емоційність викладу; гнучке управління розумовою діяльністю учнів; запис основних положень; використання наочності; поєднання лекції із семінарськими і практичними заняттями.

Бесіда – словесний питально-відповідний метод навчання, завдання якого – спонукати до актуалізації відомих і засвоєння нових знань шляхом самостійних роздумів, висновків і узагальнень. Цей метод активізує мислення студентів, є важливим засобом діагностики засвоєних знань, умінь, сприяє розвитку пізнавальних здібностей, створює умови для оперативного управління процесом навчання. Водночас його доцільно поєднувати з розповіддю, лекцією, наочними методами, які забезпечують формування цілісної системи знань, адже за допомогою лише бесіди неможливо сформувати практичні вміння і навички.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам – в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Матейко Н.М. Клінічна психологія: словник-довідник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. 134с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Дефектологічний словник: Навчальний посібник / За ред. Бондаря В.І., Синьова В.М. К.: «МП Леся», 2011.
3. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник]. Луцьк, 2011. 265с.
4. Кантарьова Н. В. Деякі аспекти формування особистості дітей з мовленнєвими порушеннями, Науковий вістник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, №12, 2008.
5. Компанець Н. М., Коваль-Бардаш Л. В. Включення дітей з особливими потребами у соціальне середовище: особливості формування комунікації та подолання поведінкових розладів. Навчально-методичний посібник. К.: Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка, 2020. 137 с.
6. В.В. Кобильченко, І.М. Омельченко. Закономірності психічного розвитку в онтогенезі й дизонтогенезі: медичний та психологічний аспекти. Особлива дитина: навчання і виховання. № 2. 2021. С.7-19.
7. Матвєєва М.П., Миронова С.П. Корекційна робота у системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2005.
8. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Борщевська Л.В., Обухівська А.Г. Кам'янець-Подільський: Абетка, 1998.
9. Романенко О.В. Напрями роботи практичного психолога в системі інклюзивної освіти // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Вип. XXIII, частина 3. - Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2013. С. 248-255.
10. Сак Т.В. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивному класі //Дефектологія. 2010. - №1. С.3-6.
11. Спеціальна психологія. Тексти. Частина 1 / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999.
12. Спеціальна психологія. Тексти. Частина 2 / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001.
13. Синьов В.М., Кобернік Г.М. Основи дефектології. К.: Вища шкл., 1994. 143 с.
14. Синьов В.М., М.П.Матвєєва, О.П.Хохліна. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. К.: Знання, 2008
15. Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (Наказ МОН № 852 від 15.09.08 року).
16. Програмно-методичний комплекс «Навчання музики дітей зі складними (комбінованими) порушеннями психофізичного розвитку»: укладач Н. Квітка. К.: 2013. 82 с.
17. Хохліна О.П. Актуальні питання психологічного обґрунтування корекції розвитку аномальних дітей //Управління в освіті: Зб.матеріалів У Міжнар. наук.-пр. конф. 14-16 квітня 2011 р., м.Львів. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. С.334-335.
18. Хохліна О.П. До проблеми формування діяльності школярів в умовах спеціального освітнього закладу // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [за ред. О.В.Гаврилова, В. І. Співака]. Вип. XXIII в трьох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. С.379-389.
19. Хохліна О.П. Зміст реабілітації у контексті співвідношення категорій спеціальної психології //Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: Зб.наук.праць. К.: НПУЦ ім.М.П.Драгоманова, 2008. Вип. 1(9). С.20-32.
20. Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти//Дефектологія. 2000. №2. С.11-16.
21. Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку: теоретичний аспект проблеми//Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб.наук.пр. №1(3). К., 2004. С.291-295.
22. Хохліна О.П. Л.Виготський про розвиток розумово відсталих дітей//Педагогіка і психологія. 1997. №2. С.186-193.
23. Хохліна О.П. Основні категорії спеціальної психології // Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наук.праць. К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. №6. С. 151-158.
24. Хохліна О.П. Особистість у контексті проблеми соціалізації аномальної дитини// Зб. наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка. Серія соціально-педагогічна. Вип. 20. У двох частинах. Частина 1. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. С.257-265.
25. Хохліна О.П. Психологічні засади проведення корекційної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку // Проблеми освіти (Наук. зб. МОН України). – Київ, 2011. - №67.
26. Хохліна О.П. Психолого-педагогічне забезпечення соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку у спеціальному освітньому закладі: теоретичний аспект проблеми // Вісник Луганського нац. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. - №23(234). Грудень. – С.211-219.
27. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. – К.: Педагогічна думка, 2000.

28. Хохліна О.П. Теорія учбової діяльності: межі використання в навчанні розумово відсталих школярів // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка / за ред. О.Гаврилова, В.Співака. Вип.17. В двох частинах. Частина 2. Серія соціально-педагогічна. - Кам'янець-Подільський: Медобори. 2006, 2011. С.6-15.
29. Хохліна О.П. Категорія свідомості: суть та використання у педагогічному процесі спеціального освітнього закладу // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [за ред. О.В.Гаврилова, В. І. Співака]. Вип. XXI в двох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. 348 с. С.252-258.